

Katarzyna Baranowska, Katarzyna Dajczak

Program edukacyjny "Ekonomia dla przedszkolaka" jako narzędzie rozwoju kapitału ludzkiego obszarów wiejskich

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 8, 23-29

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna Baranowska
Katarzyna Dajczak

PROGRAM EDUKACYJNY „EKONOMIA DLA PRZEDSZKOLAKA” JAKO NARZĘDZIE ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO OBSZARÓW WIEJSKICH

Wprowadzenie

We współczesnym świecie sprawne zarządzanie organizacją jest domeną ludzi, którzy są w niej zatrudnieni i stanowią jej kapitał ludzki. Dlatego warto inwestować w pracowników traktowanych jako kapitał ludzki, ponieważ prowadzi to do osiągnięcia korzyści w postaci wartości dodanej dla przedsiębiorstwa¹. Warto również propagować tę ideę wśród społeczeństwa, ukazując korzyści dla jednostki w postaci lepszego bytu, możliwości dalszego rozwoju, satysfakcji z wykonywanej pracy i podniesienia jakości życia.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie charakterystyki narzędzia popularyzacji idei rozwoju kapitału ludzkiego, szczególnie na obszarach wiejskich od najwcześniejszych lat (przedszkola), w postaci programu edukacyjnego dla najmłodszych „Ekonomia dla przedszkolaka”.

1. Pojęcie i możliwości rozwoju kapitału ludzkiego w skali makro

Analizując rolę czynnika ludzkiego w przedsiębiorstwach stosujących nowoczesne metody zarządzania, najłatwiej można zaobserwować proces przechodzenia od zarządzania zasobami ludzkimi, to jest zarządzania jednym z zasobów będących w dyspozycji przedsiębiorstwa, do zarządzania kapitałem ludzkim, czyli zarzą-

¹ *Zarządzanie zasobami ludzkimi. Tworzenie kapitału ludzkiego organizacji*, red. H. Król, A. Ludwiczynski, PWN, Warszawa 2007, s. 11.

dzania zasobem dla firmy najważniejszym, bo w największym stopniu biorącym udział w tworzeniu wartości dodanej². Jednak należy pamiętać, że kapitał ludzki może być analizowany na wielu różnych poziomach odniesienia – makro, mezzo i mikro³, czyli z kapitałem ludzkim mamy do czynienia nie tylko w organizacji, ale również w szerszych grupach społecznych, wychodzących poza ramy konkretnej organizacji.

W wielu publikacjach wskazuje się na ogromny wpływ wielkości i struktury kapitału ludzkiego na rozwój społeczeństw, narodów, a nawet ludzkości. W szczególności podkreśla się, że kapitał ludzki wywiera poważny wpływ na innowacyjność gospodarek i społeczeństw oraz sprzyja propagowaniu i upowszechnianiu nowoczesnych wzorców konsumpcji i jakości życia⁴.

Zagrożenia wywołane niedoinwestowaniem kapitału ludzkiego przyczyniają się natomiast do powstania luki cywilizacyjnej i edukacyjnej, procesów alienacji wytwórców i alienacji społeczno-politycznej, grożą stagnacją gospodarczą, przyspieszają szkodliwą dla gospodarki danego kraju emigrację kapitału kwalifikacyjnego (strata renty z tytułu wykształcenia, pomijając już inne skutki – biologiczne, społeczne itp.)⁵.

Tak rozpatrywany kapitał ludzki to kapitał w skali makro, dla którego można przyjąć następującą definicję: „Kapitał ludzki to zasób wiedzy, umiejętności, zdrowia i energii witalnej zawarty w danym społeczeństwie/narodzie. Kapitał ludzki jest zasobem, który jest źródłem przyszłej satysfakcji, zarobków czy też, ogólnie mówiąc, usług o jakiejś wartości”⁶. Wyróżniającą cechą kapitału ludzkiego jest to, że jest jak gdyby częścią człowieka – „jest ludzki, ponieważ jest ucieleśniony w ludziach”⁷.

Kapitał ludzki ma stronę ilościową (finansową, rachunkową) i jakościową (strukturalną).

² *Kształtowanie kapitału ludzkiego firmy*, red. B. Kozuch, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2000, s. 61.

³ *Kapitał ludzki a kształtowanie przedsiębiorczości*, red. M. Juchnowicz, Poltext, Warszawa 2004, s. 26.

⁴ *Zarządzanie zasobami ludzkimi...*, op. cit., s. 111.

⁵ *Instrumentarium zarządzania zasobami ludzkimi*, red. K. Makowski, Wyd. Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2002, s. 181.

⁶ S.R. Domański, *Kapitał ludzki. Stan i perspektywy*, w: *Kapitał ludzki*, RSSG przy Radzie Ministrów, Warszawa 1998, s. 67.

⁷ T.W. Schultz, *Investing in People: The Economics of Population Quality*, University of California, Berkeley 1981.

Na jakość kapitału ludzkiego wpływają następujące działania (inwestycje)⁸:

- a) kształcenie otrzymywane z istniejącego systemu edukacji narodowej (różne poziomy);
- b) kształcenie i doskonalenie zawodowe oraz doświadczenie zdobywane w czasie pracy;
- c) usługi w zakresie ochrony zdrowia, wpływające na długość życia, sprawność fizyczną i skłonność ludzi do intensywnego działania;
- d) działanie w zakresie kształcenia ciągłego dorosłych;
- e) migracje ludności, gromadzenie informacji i badania naukowe, zwłaszcza odnoszące się do tworzenia jakości kapitału ludzkiego, jakości życia, zdrowia moralnego społeczeństwa.

Wskazując na olbrzymie znaczenie kapitału ludzkiego dla rozwoju gospodarczego kraju, konieczne jest wyraźne wskazanie, że nakłady na szeroko rozumianą edukację, ochronę zdrowia i środowisko człowieka nie mogą być traktowane jak wydatki konsumpcyjne. Należy je uważać za niezbędne inwestycje⁹.

2. Inspiracje i założenia programu edukacyjnego „Ekonomia dla przedszkolaka”

Wychodząc z założenia, że na jakość kapitału ludzkiego wpływa kształcenie otrzymywane z istniejącego systemu edukacji narodowej, na różnych poziomach, doszliśmy do wniosku, że im wcześniej ta edukacja zostanie rozpoczęta, tym lepiej – zgodnie z przysłowiem „Czego się Jaś nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał”. Ale to nie jedyny powód stworzenia programu edukacyjnego „Ekonomia dla przedszkolaka”. Inspiracje tak naprawdę były trzy:

1. Program Operacyjny Kapitał Ludzki, priorytet IX: Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach. W uzasadnieniu tego priorytetu czytamy m.in.¹⁰: „Upowszechnienie edukacji przedszkolnej, a co za tym idzie, wyrównanie szans edukacyjnych dzieci na początkowym etapie edukacji wymaga systemowego wdrożenia elastycznych form edukacji przedszkolnej, szczególnie na obszarach wiejskich, gdzie edukacja przedszkolna jest upowszechniona w niewystarczającym zakresie”. Nas interesował zwłaszcza

⁸ Zarządzanie zasobami ludzkimi..., op. cit., s. 111-112.

⁹ Ibidem, s. 112.

¹⁰ Program Operacyjny Kapitał Ludzki – Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, Warszawa 7.09.2007, s. 193-197.

cel szczegółowy 1 – zmniejszenie nierówności w upowszechnianiu edukacji, szczególnie pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi, oraz cel szczegółowy 4 – wzmocnienie rozwoju zawodowego i podnoszenia kwalifikacji nauczycieli, szczególnie na obszarach wiejskich. W ramach tych dwóch celów szczegółowych można otrzymać pieniądze na realizację regionalnych programów upowszechniania edukacji przedszkolnej oraz na szkolenia skierowane do nauczycieli w celu podnoszenia ich kwalifikacji.

2. Program „Moje konsumenckie ABC” – ogólnopolska kampania edukacyjna współfinansowana przez Unię Europejską i Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Kampania jest skierowana do dzieci i młodzieży i została poprzedzona badaniami socjologicznymi dotyczącymi świadomości i umiejętności konsumenckich młodych konsumentów oraz ich postaw wobec reklamy¹¹. Bardzo dobrze opracowany i przemawiający do dzieci i młodzieży program edukacyjny, jednak zawierający tylko aspekty konsumenckie. Pomija się tu inne istotne dla rozwoju postaw przedsiębiorczych aspekty, jak wybór, pieniądź, oszczędzanie itp.
3. Nasze własne dzieci w wieku przedszkolnym i obserwacja zachowań proprzedsiębiorczych wśród ich rówieśników. Z racji wykonywanego zawodu automatycznie przekazywałyśmy dzieciom pewne sygnały pożądanych zachowań w sklepie, na targu, na placu zabaw itp. Rówieśnicy naszych dzieci niekoniecznie taką wiedzę posiadają, bo tak naprawdę skąd? Rodzice często się nad tym nie zastanawiają, a programy przedszkolne nie zawierają tego typu elementów edukacyjnych. Brak takiej wiedzy to scysje dzieci z rodzicami, np. przy kasie sklepowej. Z obserwacji wiemy również, że te dysproporcje są większe na obszarach wiejskich, gdzie dziecko na co dzień nie ma kontaktu z super – czy hipermarketami, gdzie rodziców często nie stać na podróże zagraniczne, czyli ich doświadczenia z szeroko pojętą ekonomią są dużo uboższe od doświadczeń dzieci z miast.

Z przedstawionych wyżej powodów opracowałyśmy program edukacyjny „Ekonomia dla przedszkolaka”. Skierowany on jest do dzieci w wieku 3-5 lat z terenów wiejskich województwa zachodniopomorskiego. Przy czym program realizowany jest dwutorowo: ostatecznym odbiorcą programu jest dziecko, ale jednocześnie z edukacją dzieci prowadzone są szkolenia dla nauczycieli nauczania przedszkolnego, by mogli program samodzielnie realizować w kolejnych latach.

¹¹ O programie „Moje konsumenckie ABC”, www.ceo.org.pl, stan na 10.05.2008.

Program obejmuje 20 tematów, jednak ilość i długość spotkań z dziećmi powinna być dostosowana do percepcji grupy dzieci, w której będą prowadzone. Może to być 20 spotkań po 40 minut, ale równie dobrze pewne tematy można połączyć i zorganizować np. 15 spotkań, bądź w przypadku dzieci najmłodszych pewne tematy pominąć. Treść materiału przekazywana jest w formie zabawy i ciekawych propozycji zajęć praktycznych – plastycznych, muzycznych, ruchowych, filmów i gier.

W programie pomyślano również o tym, że skoro ma być on skierowany do dzieci przedszkolnych, a przedszkoli często brak na terenach wiejskich, należy rozpocząć akcję informacyjną wśród rodziców, jak zapewnić dzieciom transport do najbliższych przedszkoli w miastach.

3. Cele i treści programu edukacyjnego „Ekonomia dla przedszkolaka”

Program edukacyjny „Ekonomia dla przedszkolaka” zawiera treści o charakterze społecznym i ekonomicznym, propagując ideę rozwoju kapitału ludzkiego od najwcześniejszych lat, poprzez wyrobienie odpowiednich postaw społecznych i praktyk przedsiębiorczych. Oprócz celu typowo edukacyjnego istnieje również cel praktyczny – pomoc rodzicom w rozwiązywaniu codziennych sytuacji spornych z udziałem ich dzieci, np. podczas zakupów.

Układ programu:

1. Czy dziecko to też konsument? – osvajanie z zakupami.
2. Dlaczego nie można mieć wszystkiego? – ograniczoność zasobów i konieczność wyboru.
3. Gdzie robimy zakupy? – wielość miejsc zawierania transakcji kupna-sprzedaży.
4. O czym informują tajemnicze znaki na opakowaniach? – bezpieczeństwo i przeznaczenie produktów.
5. Dlaczego należy sprawdzić datę ważności? – przydatność produktów do spożycia.
6. Co to jest kod paskowy? – informacja o produkcie.
7. Dlaczego musimy płacić w sklepie? – wymiana pieniężno-towarowa, pieniądź.
8. Co zrobić z pieniędzmi, które zostały mi po zakupach? – oszczędzanie.
9. Co to jest paragon i do czego służy? – podstawy reklamacji.
10. Dlaczego nie zawsze trzeba korzystać z promocji? – potrzeby człowieka.

11. Co chcą nam powiedzieć reklamy? – rzeczywistość a iluzja.
12. Czy dziecko to też obywatel? – prawa i obowiązki obywatela.
13. Kto jest kto? – potwierdzenie tożsamości, dowód osobisty, paszport.
14. W jakim zawodzie pracuje twoja mama i twój tata? – wielość zajęć zawodowych, potrzeby społeczeństwa.
15. Po co jest granica państwa? – odrębność każdego państwa.
16. Dlaczego państwa łączą się w unie? – szanse i zagrożenia znoszenia granic.
17. Co to jest strefa Schengen? – kiedy musimy, a kiedy nie, użyć paszportu na granicy.
18. Czy w innym państwie mogę płacić złotówkami? – istnienie innych walut.
19. Dlaczego nie rozumiem, co do mnie mówi ten pan? – odmienność językowa innych państw, konieczność nauki języków obcych.
20. Dlaczego on wygląda i zachowuje się tak dziwnie? – odmienność kulturowa innych państw, najważniejsze zwyczaje naszych sąsiadów.

Podsumowanie

Współczesny świat, w którym żyjemy, jest bardzo złożony i nawet dla niektórych dorosłych niezrozumiały. Jest w nim dużo ekonomii, marketingu, polityki, informacji. Dzieci, nawet przedszkolaki, szybko stają się uczestnikami wielu różnych procesów społecznych, rynkowych i informacyjnych. Ale niestety przez swoją naiwność, brak wiedzy i doświadczenia mogą stać się ofiarami nieuczciwych dorosłych. Program ten daje dzieciom możliwość bycia świadomym obywatelem i konsumentem, oczywiście na ich poziomie i w ramach ich możliwości. Daje im pewną wiedzę, jak należy zachować się w codziennych (np. zakupy) i niecodziennych (np. wakacje za granicą) sytuacjach, a także podwaliny dobrych praktyk w życiu dorosłym (np. oszczędzanie). Program przynosi również korzyści dla rodziców, np. brak „walki” z dzieckiem przy kolejnym stoisku z zabawkami czy słodyczkami, i może być uważany za narzędzie popularyzacji idei rozwoju kapitału ludzkiego obszarów wiejskich.

EDUCATIONAL PROGRAMME „THE ECONOMY FOR PRE-SCHOOL CHILD” AS TOOL OF DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL ON RURAL AREA

Summary

Children, even Pre-school children, become members many different social, market and informative processes very quickly. There now unfortunately, they can become the victims of dishonest adult, by their naivety, the lack of knowledge and experience. Programme „Economy for Pre-school child” lets children the possibility of being sensible citizen and consumer, obviously on their level and in frames their possibility. It lets them some knowledge, how one should behave in everyday (for example purchases) and unusual (for example holidays for border) situations, and also the basis of good practices in adult life (for example the saving up). The programme is therefore the tool of development of human capital, particularly on rural areas.

*Translated by Katarzyna Baranowska
and Katarzyna Dajczak*